

KORFA

N É P E S E D É S I H Í R L E V É L
A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet kiadványa demográfiai kérdésekről

GYERMEKÜKET EGYEDÜL NEVELŐ APÁK

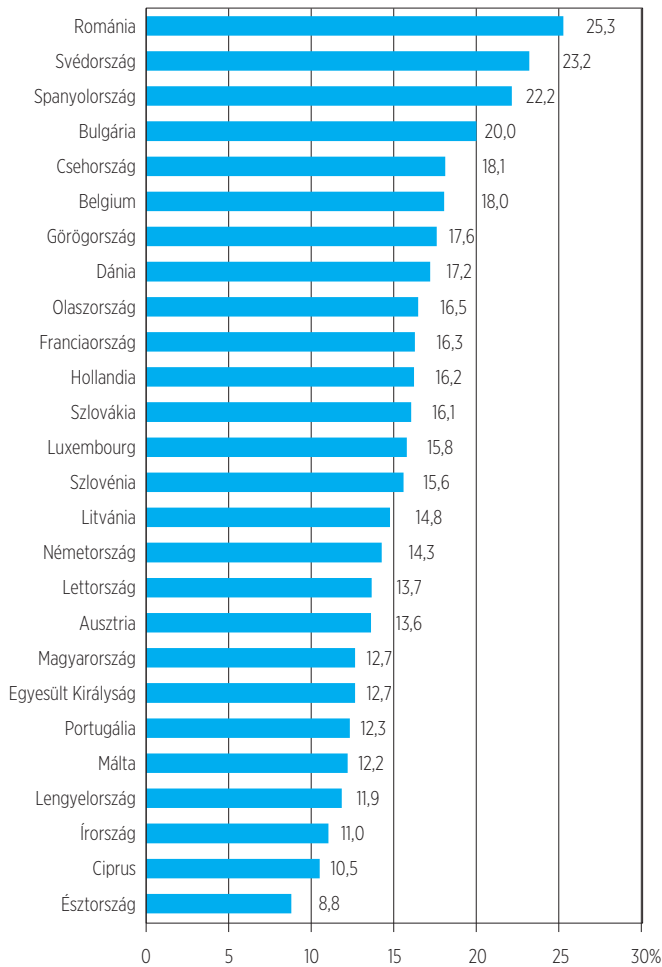
Az európai országokban – így Magyarországon is – a gyermeküket egyedül nevelő szülők döntő többsége nő. A Magyarországon 2016-ban tartott Mikrocenzus adatai szerint a 25 év alatti gyermeküket/gyermeküket nevelő egyszülősök körében az apák aránya mindössze 14%, mely abszolút számokban azt jelenti, hogy 41 000 apa volt érintett ebben az élethelyzetben. Európai viszonylatban ez inkább az alacsonyabb értékek közé tartozik. Noha ezzel kapcsolatban számos, egymással nem összhangban álló adatközlés látott napvilágot az elmúlt években/évtizedekben, melynek oka, hogy az egyes adatközlések mögött más-más adatforrások állnak, és az egyszülős családok definíciója sem egységes. Az előbbi tekintetében főként az jelent problémát, hogy számos nemzetközi vizsgálatban az egyszülős családokat néhány ezres lakossági mintán vizsgálják, amelyek olyan kis csoportok, mint a gyermeküket egyedül nevelő apák tényszerű vizsgálatára nem alkalmasak. A fogalmak vonatkozásában pedig abban láthatunk eltéréseket, hogy milyen életkori határral definiálják a családban élő gyermekeket. Ebben az írásban azokat a családokat tekintettük egyszülősnek, ahol csak egy szülő él a családban, és az ott élő gyerekek közül – ahogyan fentebb is említettük – legalább egy 0 és 24 év közötti. Ezáltal lehetőségünk nyílik arra, hogy egységes módszertanon alapuló nemzetközi összehasonlítást végezzünk, hiszen a népszámlálásokból származó uniós statisztikák is ezt a definíciót használják.

Sajnos a népszámlálások és az egyéb lakossági adatfelvételek sem mutatják az un. megosztott elhelyezések arányát, amikor a gyerekek közel hasonló időt töltenek az anyáknál

és az apáknál egyaránt. Magyarországon 2014-től a bírói gyakorlat a közös szülői felügyelet irányába mozdult el, de ez mindössze azt jelenti, hogy a gyermekeket érintő fontosabb kérdésekben a szülőknek közösen kell döntenie, tehát nem vonatkozik a gyermekek megosztott elhelyezésére. Azt azonban tudjuk, hogy például 2016-ban a bíróság az esetek 13%-ában döntött a gyermekek megosztott elhelyezéséről. Azonban a felbomló élettársi kapcsolatok esetében erről nincsenek adataink. Így az egyszülős családokra vonatkozó lakossági adatgyűjtéseket mindezekkel a korlátokkal kell értelmeznünk.

A 2011. évi népszámlálási adatok azt mutatják, hogy nagyon különböző fejlettségű, kultúrájú, térbeli elhelyezkedésű és leginkább a nemi egyenlőtlenségek szempontjából jelentősen eltérő mintázatot mutató országokban mértek hasonló arányt az apás egyszülős családok arányában, az összes egyszülős családon belül. Éppen ezért nem lehet egységes magyarázatot adni az okokra vonatkozóan. Svédországban például a gyermeküket egyedül nevelő szülők 23%-a férfi, amely európai szinten nagyon magasnak számít. Ez összefüggésben van a svéd válási szabályozással és azzal, hogy a gyermeknevelés feladataiba az apák általában nagyobb kapacitásokkal vesznek részt, így a kapcsolat felbomlása után nagyobb az esélye annak, hogy a gyermekek az apákkal maradnak. Romániában és Bulgáriában viszont az a magyarázat állhat mögötte, hogy ezekben az országokban nagyon magas az özvegyüléssel létrejövő egyszülős családok aránya, (Trifiletti, 2007) ami hasonlóképpen érintheti a férfiakat és a nőket. Az Egyesült Királyságban és Írország-

1. ábra: A gyermeküket egyedül nevelő apák aránya az egyszülős családok körén belül, 2011

Forrás: EUROSTAT adatok alapján a szerző saját számítása.

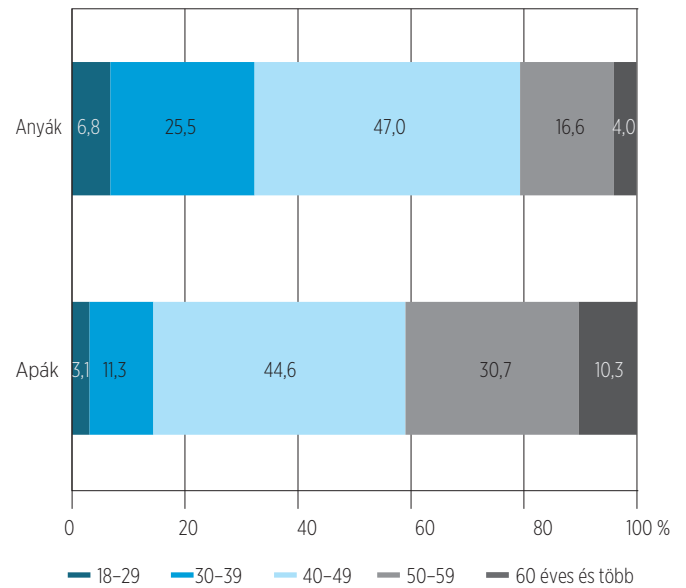
ban feltehetően azért nagyon alacsony az egyszülős apák aránya, mert ezekben az országokban magas azoknak az anyáknak a száma, akik nagyon fiatalon, apa nélkül vállalnak gyermeket. (Finn, 2011)

A 2016. évi Mikrocenzus adatai szerint Magyarországon az egyszülős apák valamivel idősebbek, mint az ilyen helyzetben levő anyák. Ez összefügghet azzal a jelenséggel, hogy a megszűnő párkapcsolatokban a férfiak általában idősebbek, mint a nők. Ennek oka lehet az is, hogy a férfiaknál inkább akkor maradnak a gyermekek, amikor azok már idősebbek és maguk dönthetik el, hogy melyik szülőnél szeretnének élni. Ennek következtében a családi életciklus későbbi pontjain nagyobb az esélye annak, hogy a kapcsolat megszűnése után az apák nevelik tovább a gyermekeket.

A férfiak esetében az egyszülős státuszhoz vezető út gyakrabban özvegyülés, mint a nők körében. Erre utal, hogy a gyermeküket egyedül nevelő anyák 11%-a, míg az apák 16%-a özvegy.

Az egyszülős családokban a gyermekszám általában alacsonyabb, mint azokban a családokban, ahol két szülő neveli a gyermeket. Különösen jellemző ez az apák eseté-

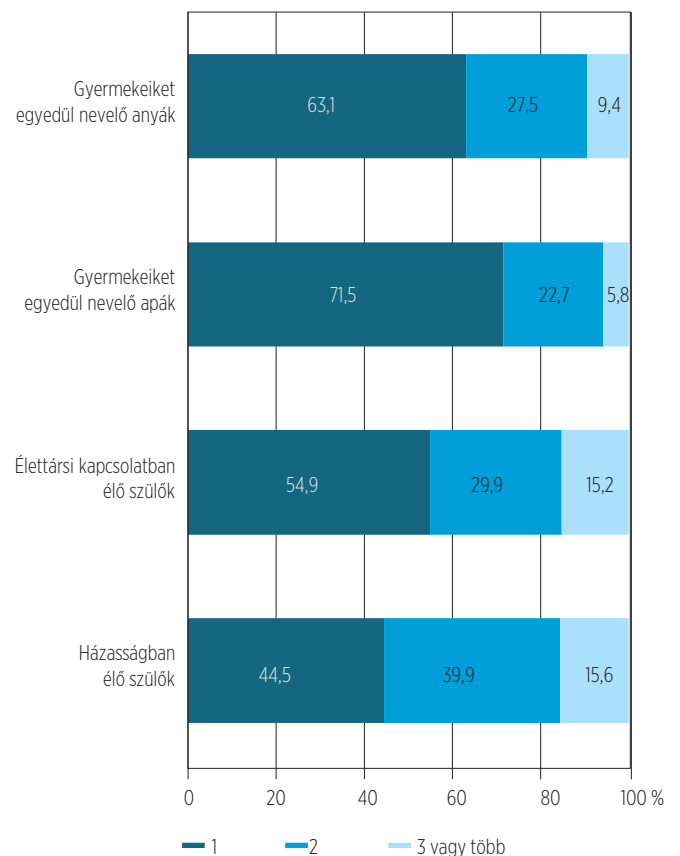
2. ábra: Egyszülős anyák és apák életkori megoszlása, 2016

Forrás: 2016. évi Mikrocenzus adatok alapján a szerző saját számítása.

Megjegyzés: Gyermekként a 0-25 év közötti gyermekeket vettük figyelembe.

3. ábra: Gyermekszám a különböző családtípusokban, 2016

Forrás: 2016. évi Mikrocenzus adatok alapján a szerző saját számítása.

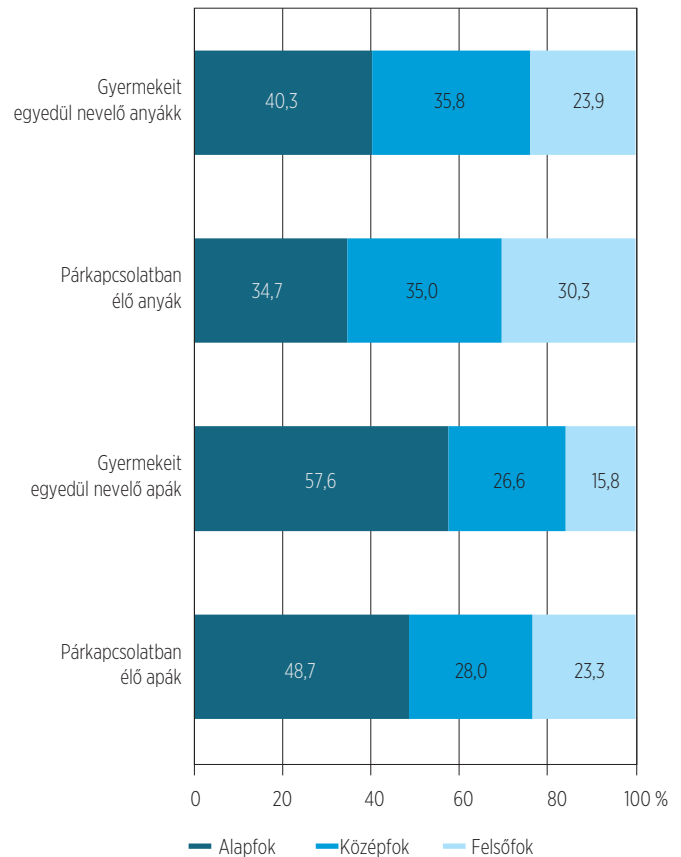
Megjegyzés: Gyermekként a 0-25 év közötti gyermekeket vettük figyelembe.

ben, ahol 4-ből 3 esetben csak egy gyermek él a családban. Az egyszülős anyáknál az egy gyermekesek aránya 63%, míg ugyanez a házasságban élő szülőknél 45%, az élettársi kapcsolatban élőkénél 55%.

A gyermeküket egyedül nevelő apák – hasonlóan az egyszülős anyákhoz – felülreprezentáltak az alsóbb jövedelmi rétegekben. 28%-uk tartozik a legalsó jövedelmi ötödbe, és a legjobb jövedelmi helyzetben levő negyedik és ötödik ötödbe csak 13 és 15%-uk.¹ Az alacsony jövedelmi státusz összefüggésben van azzal, hogy a gyermeküket egyedül nevelő szülők körében nagyobb az alacsonyabb iskolai végzettségűek aránya. A párkapcsolatban élő, 25 év alatti gyermeket nevelő apák 49%-a csupán alacsony végzettséggel (általános iskola vagy szakmunkásképző) rendelkezik, míg a gyermeküket egyedül nevelőknek 58%-a tartozik ebbe a csoportba. A középfokú végzettségűek aránya hasonló - 27-28% - mindkét csoportban, azonban a diplomások aránya a legalacsonyabb a gyermeküket egyedül nevelő apák körében. A párkapcsolatban élők 23%-a, míg az egyszülős apák 16%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Mindezek miatt a munkaerőpiaci helyzetük is lényegesen kedvezőtlenebb. Míg a párkapcsolatban élő apák 89%-a, addig az egyszülős apáknak csak 79%-a dolgozik és feltehetően a munkaerőpiac kevesebb keresetet biztosító szegmenseiben helyezkednek el. A gyermeket nevelő anyák körében azonban nincs jelentős eltérés a párkapcsolatban élők és az egyszülősök foglalkoztatottsági rátája között, mindkét esetben valamivel 80% feletti az érték.

A gyermeküket egyedül nevelő szülők egyik meghatározó problémája, hogy jelentősen beszűkülnek a személyes kapcsolataik. A 2016-os adatok azt mutatják, hogy míg a párkapcsolatban élő szülők mindössze 36%-a, addig az egyszülős családoknak 41%-a soha vagy csak nagyon ritkán látogat vagy lát vendégül barátokat. A gyermeküket egyedül nevelő apák ebben a vonatkozásban sokkal kapcsolatszegényebbek, mint a gyermeküket egyedül nevelő anyák. Míg az előbbieknél 40%-a, addig az utóbbiaknak a fele kapcsolatszegény a baráti kapcsolatok vonatkozásában. Az egyszülős családokban a rokonok látogatása vagy vendégül látása is nagyban elmarad a párkapcsolatban élőkhez viszonyítva. Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy a háztartásszerkezet alakulására vonatkozó kutatások azt mutatják, hogy az egyszülős családokban sokkal magasabb a három vagy több generációs együttélési formák

4. ábra: A szülők iskolai végzettsége a különböző családtípusokban, 2016

Forrás: 2016. évi Mikrocenzus adatok alapján a szerző saját számítása.
Megjegyzés: Gyermekként a 0–25 év közötti gyermekeket vettük figyelembe.

aránya. (Harcza - Monostori, 2017) Élettörténeti adatok hiányában sajnos nem tudjuk megmondani, hogy mekkora azoknak az aránya, akik azelőtt is három generációs háztartásban éltek mielőtt egyszülössé váltak. Továbbá azt sem tudjuk, hogy mekkora azoké, akik éppen a válás vagy az özvegyülés miatt költöztek vissza a nagyszülői házba. A nagyszülők jelenléte viszont egészen biztosan alapvető segítséget adhat a gyermeket egyedül nevelő szülőknek, nem csak anyagi értelemben, hanem a gyermekekről való gondoskodásban, gyermekfelügyeletben is.

¹ A jövedelmi ötödeket a 2016. évi Mikrocenzus Rétegződés almintáján képeztük. Az egy fogyasztási egységre jutó jövedelmeket OECD2 skála alapján számítottuk. A jövedelmi ötödeket viszont nem a teljes népességre, hanem azokra a szülőkre számítottuk, akik a megfigyelési körünkbe tartoztak, azaz 25 év alatti gyermeket neveltek. Ennek oka, hogy az egyszülős apák családjait nem a társadalmi struktúra egészében szeretnénk volna elhelyezni, hanem a azon gyermekes családok körében, akik hasonló életciklusban járnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Finn, Dan (2011). Country report on labour market participation and socio-economic situation of lone parents in the United Kingdom. Report commissioned by Institut Arbeit und Qualifikation (IAQ), University of Duisburg-Essen. <http://www.iaq.uni-due.de/aktuell/veroeff/2011/alleinerziehende02.pdf>

Harcza István és Monostori Judit (2017). A háztartás- és családszerkezeti változások hosszútávú trendjei Magyarországon európai kontextusban: teóriák, tévképzetek, tények. *Demográfia*, 60(4), 299-332.

Trifiletti, Roberto (2007). Study on poverty and social exclusion among lone-parent households. Fondazione Brodolini: Report for the European Commission, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. www.fondazionebrodolini.it

További információ:

Monostori Judit, monostori@demografia.hu

KSH **NÉPESSÉGTUDOMÁNYI**
KUTATÓINTÉZET

KORFA - NÉPESEDÉSI HÍRLEVÉL

Szerkesztő: Monostori Judit monostori@demografia.hu

Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet

Cím: 1024 Budapest, Buday László utca 1-3.

Terjesztő: Törő Ágnes toro@demografia.hu

Telefon: 06-1-345-6631; Fax: 06-1-345-1115

ISSN 1586-7684 (nyomtatott) HU ISSN 2062-7599 (online)

TISZTELT OLVASÓNK!

A Korfa korábbi számai letölthetők a www.demografia.hu oldalról. A kiadvány szövege és ábrái tovább szerkeszthető formátumban igényelhetők Monostori Judit szerkesztőtől a monostori@demografia.hu e-mail címen.